

mostrà-li los brassos. E lo rey, qui la veé *esmonyonáda*, isqué rèbeu de la cambra --- exit de son seny». Expulsada del país i naufraga, la salva el comte de Provença, i l'encomana a la seva mare: «que'n pensasen bé; la comtesa era mala dona e sens misericòrdia; respòs axí: —E què ferem nòs de fembra *esmonyonada*?— --- Lo comte --- la pres per muylar. La comtesa, sa mare --- comensà a cridar: —Vejats, senyors, l'orat de mon fil, que a presa una làdria *esmonyonada* per muylar!», *La Filla del Rei d'Hongria*, NCL. XLVIII, 35.25, 37.9, 39.29, 40.26.

D'un mot d'aquest sentit tan especial no podem esperar que surti sovint en literatura i menys en altres docs. N'hi ha en els dos sentits, palpablement derivats d'aquest, que recull el DAG.: 'braç de bronze en què recolza el canó d'artilleria' (braç sense mà): «*monyons* són aquells bracetes de bronzo ab què la peça se sustenta sobre la caixa», Frc. Barra, *Tractat d'Artilleria* dedicat als Consellers de Bna. en lluita contra Felip IV el 1642; *monyó* (*tallar a monyó*) 'monyó d'una branca amputada', en un report mallorquí sobre una gran tempestat de 1640: «figueres --- no hi ha sinó troncs; y vinyas, tot o ha posat y podat a *monyó*».

No hi ha cap raó per creure que sigui pres del castellà o del francès —com suposa *AlcM*— un moç que en cast. no es documenta fins més de 250 anys més tard que en català, i en francès no gaire més d'un segle abans que en la nostra llengua: és clar que mots tan especials és difícil que apareguin des de gaire antic, si no és en una literatura immensament rica com la francesa medieval i tan completament estudiada pels investigadors. No hi ha raons per creure que sigui més antiga en l'una que en l'altra, de les quatre llengües que la tenen.

En efecte també apareix *monhon* en la llengua d'oc, on tampoc es documenta gaire a l'Edat Mitjana, però apareix ja en el *Jaufré*, S. XIII, probablement del segon quart de la centúria: «que-l mezel --- que-l fetz la figa, can lui qués, / per què s'en gazainet *muinon*, / e cant ac dicha sa razon / ---»: s'havia «guanyat» que li tallés la mà perquè li havia fet la figa (v. 3004) (i altre testimoni un poc posterior, *PSW* v, 309b). Sembla segura la lectura que donen la major part dels mss. en un vers de Peire d'Alvernhe (fi S. XII): «pero us sonetz fai galhartz / ab motz magres, *moinz* e bastartz» (*PSW* v, 118b) 'fa música gallarda però amb lletra *obtusa*, poca-solta', i avui hi ha *mougn* «camard, obtus; penaud, confus; morose, soucieux», que és gascò (Palay), i del qual el *TdF* dóna una variant *mougne*, usada repetidament per un felibre del Tarn-et-G. i sembla que almenys en altres parts del lld.

L'àrea d'aquesta arrel passa poc o molt més enllà dels Alps, en el verb *mugnà* 'esmotxar, escapçar' («abs-tutzen») del dialecte de Como. I sobretot al Nord de França, on *moignon* 'monyó, resta d'un membre mutilat' es documenta ja en el S. XII; hi ha un fr. ant. *esmongier* 'mutilar', i hi ha un *ne mongera* en el *Roman de Renart* que en podria ser una variant sense prefix, si bé potser s'hauria de tallar més aviat com *n'émongera* (Tilander, *Remarques sur le Rom. de Ren.*

xvi; Schultz-Gora, *ASNSL* CXLVI, 265); hi hagué també, poc o molt representat, un fr. ant. *moign* 'mutilat', que es continua sense gaire canvi en el bretó *mougn* o *moñ* 'manc': VHenry (*Vocab. Étym. Bret.*, 204a) i Thurneysen (*Keltorum.*, 69) estan d'acord que aquest no té parentela ni etim. cèltica clara i s'inclinen a mirar-los com un vell manlleu del francès; Lebel assenya-la *Le Moigne* cognom usat en el dept. de Finisterre (*Les NPP en France*, p. 110) identificant-lo amb aquest mot bretó.

Després de tot això i dels llargs estudis dedicats, en *BONY*, i en el articles *MUNÓN*, *MUÑECA*, *MOÑO* i *BONIGA* del *DCEC* i *DECH*, a aquesta complicada i força obscura família de mots romànics, en les seves ramificacions diverses i bastant variades, i als seus afins cèltics i bascos (veg. més variants basques en Mitxelena, *Fon. Hi. Vca.*, p. 307, n. 16), no valdrà la pena que tornem a indagar el problema etimològic, una vegada suplementat ací amb els mots més estretament afins a *munyó*; i podrem acontentar-nos ja amb el resum que n'he donat al principi, tot remetent per a la resta a aquells estudis, i completant-ho amb els següents *DERIV.* de tot plegat, no indicats allà.

En toponímia crido l'atenció sobre *El Muñón* nom d'un penyal avançat a l'extrem de la penya d'*Alquézar*, Somontano, entre Barbastre i Osca (CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 23), que per la inicial i la terminació es mostra molt afí al nostre *monyó*, i pel significat s'acosta més al cat. pirinenc *bony* 'turó aplatat' i al basc *munó*. A la part muntanyosa de la Ribera de Xúquer és viu *móna* com a denominació d'un turonet de forma no punxeguda: ho sento en funcionament apel·latiu a Carcaixent i a Alzira, on m'assenyalaven «aquella *mona*»; i hi ha també una partida dita *La Mona* a la zona d'«Els Horts», a Alzira (1962); ço que coincideix semànticament amb el nostre *bony* pirinenc i formalment amb el cast. *moña*.

En estreta relació amb el cast. *muñeca* i port. *boneca* 'nina informe d'un bony de draps', però amb un altre sufix, hi ha *monoca* a Benasc (Ferraz, 79); semblantment, però amb *NN > ny*, usava *MrnVayreda* una doble forma: «una d'aquestes *munyoques* que guarneixen els pagesos omplint de palla unes calses y un gec, subgectant-les a una creuera de fusta, a l'objecte de salvar les panisseres de les envestides dels aucells», *Puny.* XVII, 207; segons *AlcM*, igual a *StBartomeu del Grau*; però el mateix *Vayreda* usa una forma amb sufix diferent, en una obra anterior: «palplantada al mitj de la sala, la Felissa semblava una d'aquelles *munyoques* que'ls pagesos posan al mitj dels sembrats per espantar als pardals», *Sang Nova*, II, ix, 142. I a l'Alt Aragó en sento una variant amb sufix diminutiu, però amb l'altre significat del cast. *muñeca*: *el manukéjlo* 'el puny de la mà, el canell' (a S. Juan de Gistau, 1962). En canvi això es diu *munéka* a la Vall de Cardós que té aire de ser un castellanisme, tot i ser a Tavascan, el poble més alt i més conservador dins la vall (1934) perquè a la Vall Ferrera diuen *canell*; però un val. *munika* («em vaig desbaratar la *munyica*») ja no coincideix amb la terminació castellana, fou ja re-